

**Dissertatio paedagogica de arte gymnastica, cujus particulam priorem ... /
exhibent praeses A.O. Lindfors ... et resp. Petrus Granstrand.**

Contributors

Lindfors, And. Otto 1781-1841.
Granstrand, Petrus.
Lunds universitet.

Publication/Creation

Lund : 'Lit. Berlingianis.', [1803]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/t8qmmb6g>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

33677/A

Edgar F. Grier

DISSERTATIO PÆDAGOGICA
DE
ARTE GYMNASICA,

CUJUS PARTICULAM PRIOREM
CONSENT. AMPLISS. PHILOSOPHOR. ORD. LUND.
EXHIBENT
PRÆSES

ANDR. O. LINDFORS,

PHILOSOPH. MAGISTER,

ET

RESPONDENS

PETRUS GRANSTRAND,

SMOLANDI,

IN LYCEO CAROLINO D. VII MAJI MDCCCIII.

LUNDÆ,

LITERIS BERLINGIANIS.

hänget . F. 1026 8

In
SACRAM REGIAM MAJESTATEM
MAGNÆ FIDEI VIRO,
REVERENDISSIMO ET CELEBERRIMO
SAMUELI HEURLIN,
S. S. Theol. Doct. Profess. Reg. Præpos. Territ.
Uppvid. Pastor. Parœciæ Åsheda & Soc.
Physiogr. Lund. Membro,

Ut Et
VIRO PLURIMUM REVERENDO
JONÆ WETTERLING,
Pastor. Parœciar. Nottbeck & Granhult,

Patronis Optimis.

Voluit animus, beneficiorum memor, hoc modo suæ in
Nomina Vestra reverentiæ satisfacere,

303950

Observantissime
PETRUS GRANSTRAND.

Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano.

JUVENAL.

I. Quoniam homo e duabus partibus, ar-
tissimo vinculo & societate conjunctis, constat,
quarum utraque per se indigens, altera sine alterius
auxilio vires suas facultatesque ostendere nequit;
bene profecto præcipere mihi videntur, qui mo-
nent, corpus & animum simul excercenda esse in
labore, ad eamque normam dirigenda, ut possint
amicas, in negotiis conficiendis, sibi manus porri-
gere. Nempe quid hoc turpius dici aut fieri pot-
est, quam hominem, soli animo indulgentem, illi-
que a natura insitos virtutum igniculos excitantem,
nihil omnino temporis & diligentiae, in corpore
colendo, ejusque facultatibus augendis, collocare?
Quid contra honestius, quid utilius est, quam, cum
animo valeas, curare & perficere, ut etiam corpo-
re valere possis? Quamquam in animo, utpote
quo nihil homini Deus tribuerit divinius, majorem
sane vim & egregiorum facinorum laudem reposi-
tam

a 2

tam cernimus; corporis tamen illiusque partium non parvam censemus auctoritatem, quas certe opus est valere & vigere, naturales motus & usus habere. Ut enim nihil dicam de sensibus, rerum objectarum nuntiis & interpretibus, qui certe, ad eas percipiendas, idonei esse debent; est præterea corpus quasi aliquod animi receptaculum & instrumentum, cujus omnes partes aptæ sint & integræ necesse est, ut consilio etiam rationis, in exsequendis negotiis & in labore tolerando, recte obedire possint. Neque enim animus, si corpus ægrotat, bene gubernabit, nec hoc ipsum animi, magna & præclara jubentis, recte parebit imperio a). In ægro & male affecto corpore, aut in detortis & imminutis membris, atque ad munera vitæ obeunda ineptis, si neque tuis, neque alienis causis inservire possis; quid tum omnino refert, artes & doctrinas memoria & animo comprehendisse, omniumque vel maximarum rerum cognitionem tenere? Itaque accepimus, veteres illum *claudum* appellandum dixisse, qui, solum animum exercens, corpus ignavia & otio tabescere & consumi patitur. Quibus ita assentimur, ut eorum segnitiam & inertiam pergraviter castigandam censeamus, qui, in parvulis educandis, hoc solum in officio putent sibi pro-

a) Il faut que le corps ait de la vigueur pour obéir à l'ame; un bon serviteur doit être robuste. Plus le corps est foible, plus il commande; plus il est fort, plus il obéit. *Emile ou de l'Education* par J. J. ROUSSEAU T. I, L. I. p. 43. à Amsterdam 1774.

ponant, ut varias res, sæpe obscuras, atque ab intelligentia discentium abhorrentes, easdemque non necessarias, memoriæ eorum tradant, vel potius inculcent, quique iidem corpus aut parum admodum curent, aut plane negligent. Contra accuratius de educandi arte reputando inveniemus, prima illius studia eo in primis spectare debere, ut sanum & aptum laborumque patiens habeant corpus; præsertim cum, in eo ingenii cultu, qui nimis celeriter ad maturitatem properet, non posse esse succum diuturnum, jam dudum experientia evictum sit. Ut enim lumen, cui nimis olei instilles, repente extinguatur; ita ingenii, cujus infirmitatem præceptis quam plurimis & contortis oneres, acies omnis hebescit. Præclarum enim illud: *Leurs défauts du corps & de l'esprit viennent presque tous de la même cause: on les veut faire hommes avant le temps* b). Qua tanta cogitandi agendique perveritate accidit, ut tempus, opera, labor, in frivolis & inanibus turpissime perdantur, vires animi & corporis debilitentur, funestissimique morbi contrahantur. Hinc parentibus mœror nascitur, hinc patriæ multorum civium damnum. — Hoc quoque loco notandam putavi mollem illam educationem seu indulgentiam, quæ infantiam deliciis solvit, nervosque omnes & mentis & corporis frangit. Quid non ille concupiscet, cujus palatus exquisitissimis epulis inde ab ipsa infantia excitatus & delinitus est? Quid roboris & ad labores firmita-

b) Enile Tom. I, L. II p. 222 & 223.

mitatis ille consequetur, qui parvulus in culcita plumea quievit, & in stragulis sericis repositus c)? Quid mali & doloris ille tolerabit, qui intra parietes & veluti in opaco mollitiis adhæsit, nec umquam varium cæli ventique morem perferre consuevit? Sic enim sentio, iners & desidiosum otium, non solum artus solvere & membra malo sanguine implere, sed etiam vires & vigorem animi imminuere & frangere, perpeffionemque denique dolorum & laborum efficere difficiliorem. Quod certe in illis adolescentulis videre licet, qui nimia & perversa parentum indulgentia, quæ ab imperitis humanitas vocatur, ab omnibus laboribus & periculis prohibiti otiosam & mollitiis diffluentem infantiam degenerant: quorum quidem imbecillitatem & ignaviam si cum aliorum vigore & in laboribus fortitudine, qui mala & pericula a primis annis pati & superare didicerunt, comparaveris, tantum profecto, sive animi, sive corporis conformationem respexeris, interesse videbis, ut vix dicendum sit. Quo in genere multo melius res suas instituerunt maiores nostri, qui, nihil turpius aut nequius effeminato viro judicantes, liberos suos inde a primo ortu ex domuum penetralibus in liberum cælum & aëremeductos, ad dolorum patientiam & mala, quibus multis & variis fortuna humana obnoxia est, perferenda toleranter obdurescere voluerunt. Quorum vitam

c) JOH. LOCKES Tankar och Anmärkningar angående Ungdomens upfostring Öfv. Stockh. 1709. §. 23. p. 26. 8:o.

vitam & facta animo ac memoria repetentes, non satis mirari possumus tum robur corporis & firmitatem, tum constantiam animi & fortitudinem; quibus quantum nepotes suos ac posteros praestiterint, pudeat sane memorare. Homines enim postquam vino ciboque se ingurgitare, otio & luxuria diffluere, munditiis urbanis se exercere, & corporis exercitationes negligere, ac pro nihilo putare coeperunt; tum demum pristinum illud & naturale roboris & valetudinis praesidium, plerumque in foecordiam & ignaviam, magnamque vim morborum, quorum vel ipsum nomen antiquitus inauditum fuit, sensim & pedetentim abiit. Quorum malorum causam & originem si quis in ipsa natura, quasi sua sponte a virtute degenerasset, quaerendam putaret, hunc certe non sine risu dimittimus. Omnis enim culpa in nosmet ipsos, qui maximas virtutes aut corrumpimus, aut certe dormire sinimus, conferenda est. Summe itaque in eo elaborandum erit, ut pristina & naturalis generis humani virtus revocetur, aut, si hoc in ejusmodi vitae & morum civilium consuetudine nimis magnum & difficile videatur, ne tandem tota ad inertiam & voluptatem corporis pessumdetur. Quid enim homine indignius, quid turpius, quid denique ad officiorum moderationem hoc perniciosius esse potest, quam animum in molestiis anxium, & in timore humilem, & ad labores mollem gerere d)?

Qui-

- d) Celui d'entre nous, qui fait le mieux supporter les biens & les maux de cette vie, est le mieux élevé. Emi-

Quibus igitur inter se collatis, & ut par est, perpenſis, clariffimum omnibus erit, nos hunc perfectum hominem ſtatuerе, qualis eſt nobis animo fingendus, in quo omnes & mentis & corporis vires, aptæ inter ſe & convenientes, atque ad unum ſpectantes exitum, quaſi harmoniam quandam efficiant e). Quæ ſi efficietur, minime negligendum eſt corpus, quippe quod in vires animi tantum imperii & poteſtatis habet, ut bonus illius habitus agitationem mentis ac ſollertiam incitet & acuat, ægro- tatio contra & imbecillitas omnes animi motus retardet atque corrumpat f). Hoc enim probe tenendum eſt, (quod etſi prius dictum eſt, dicendum tamen eſt ſæpius,) omnia in nobis claudicare, niſi

le Tom. I. L. I. p. 13. — Vereinigen wir in Gedan- ken die Körperlichen Vollkommenheiten des Natur- menſchen mit der Geiſteskultur des verfeinerten Erd- bewohners: ſo erblicken wir das ſchönſte Ideal unſerer Gattung ein Ideal, bey deſſen Anblick unſer Herz ſtär- ker ſchlägt Gymnaſtik für die Jugend. Enthaltend eine praktiſche Anweiſung zu Leibesübungen von GUTS- MUTHS. Schnepf. 1793. Erſt. Abſch. 5ter Abth. pag. 191 & 192.

e) Le grand ſecret de l'éducation eſt de faire, que les exercices du corps & ceux de l'eſprit ſervent toujours de délaſſement les uns aux autres. Emile T. II. L. III. p. 96.

f) Loin que la véritable raiſon de l'homme ſe forme in- dépendamment du corps, c'eſt la bonne conſtitution du corps, qui rend les opérations de l'eſprit faciles & ſû- res. Emile Tom. I. L. II. p. 220.

nisi corpus sanum, firmum & aptum fuerit. Cum vero multa & gravia, quæ bonam corporis valetudinem & firmitatem pararent & augerent, a Medicis notata & præcepta sint; tum equidem nescio, an ulla alia ars, præter hanc Gymnasticam, quæ in motu & exercitatione corporis totum suum campum habet & locum, aut utilior sit, aut magis necessaria. Cujus usus varius & multiplex in primis & optime, in parvulis educandis, se ostendit, quorum omnes corporis partes, molles adhuc & teneræ, & ad quamcunque formam flexibiles, non alia re magis, quam movendo & exercendo, ad justam magnitudinem firmitatemque adolescere, & apte conformari possint. Sive enim bona valetudo & habitus quæritur, sive firmitas & nervositas corporis, cum agilitate & velocitate; aut omnino nulla ars est, aut hæc sola in exercendo posita, per quam summa ea bona consequamur & tueamur. Quorum bonorum, præterquam quod ad perfecti hominis exemplum pertinent, tanta est in vita vulgari ad munera exsequenda utilitas & necessitas, ut, qui ea desiderant, inepti omnino & infelices sint judicandi, quid quod, vel permultis temporibus, in ipsius vitæ periculum & discrimen incidant. Sin autem eximia corporis pulchritudo quæritur, quæ constat in apta membrorum figura & temperantia, cum coloris quadam suavitate; quis est qui nesciat, quantum exercendi ratio, ad partes omnes quodam lepore consentientes efficiendas, & lineamenta oris flore & colore ornanda valeat;

b

quæ

quæ certe omnia alia in hac re spinosa & subtilia inventa longe superat. Ut vero ad illa summa veniamus, mirum est, ut pulchritudo mentis, ejusque comites, constantia, fortitudo cum firmitate & stabilitate, omnes denique animi virtutes motu & exercitatione corporis foveantur, alantur & augeantur. Hanc enim in laboribus & periculis vim esse sentio, ut animus ad mala, quæ nec vitari, nec averi humanis viribus possint, perferenda toleranter, & quantum fieri possit, obistendum dolori acrior & fortior evadat. His de universa vi & laude artis Gymnasticæ breviter dictis, nonnulla, cum ad ipsa exercendi genera perventum fuerit, strictim attingam. Neque, credo, ullus dubitationi locus. Artem enim Gymnasticam, ad perfectum hominem fingendum, & optimum virium humanarum concentum efficiendum, perquam utilem esse ac prorsus necessariam, antiquitus creditum fuit, nec recentius negatum est g). Quibus de causis, magnopere hoc dolendum mihi videtur, laudatam artem a nostris hominibus, nostrisque temporibus ita neglectam esse, ut potius in contemptum, quam oblivionem abiisse videatur. Cui rei hoc ipsum claro erit documento, quod nihil omnino temporis & institutionis, in Scholis & Gymnasiis, parum autem in Academiis, in hac arte tradenda, adhibetur, cum tamen, præter hæc bonarum

g) Cfr. PLATO. de rep. L. III. T. II. p. 403 seqq. ubi multa de præstantia & utilitate Gymnasticæ divinitus disputata invenies. GUTSMUTHS I. c. p. 188—259.

narum artium seminaria, non alius mihi aptior locus videtur, ubi, summa cum felicitate & utilitate, exercitationes corporis suscipi possint. Utcumque autem hæc existimata erunt, juvabit tamen nonnulla de hac arte commentari. Qui vero perfectum opus a me desiderat, is neque scientiæ & ingenii mei mediocritatem, nec rei magnitudinem satis perspicit.

II. Jam, quid de hac arte veteres senserint, paucis ostendere lubet: a quibus, in primis vero a Græcis & Romanis, ita celebrata fuit, ut nemo satis illis, quæ studia libero digna spectant, eruditus haberetur, quin ea omnia, quæ ad ludos Gymnicos pertinerent, probe scienterque didicerit. Præcipuus tamen & primus apud illos, ut omnino apud antiquos populos, artis Gymnasticæ finis & fructus belli gloriam spectavit, eoque potissimum consilio illa exulta fuit & adolescentibus commendata, quo magis ad militares operas, ad jaculorum & sagittarum missiones, ad venationes viribus & arte valerent h). Scilicet hoc antiquis hominibus fuit bellandi genus, ut res militaris magis viribus & velocitate corporis, quam virtute animi, procederet, quippe quæ in concursu prælii abiret a consilio ad vires vimque pugnantium. Unde ars Gymnastica, quam *Militarem* vocant, natales suos duxit.

b 2

Deinde

h) PLUTARCHUS *περί παιδαγωγίας*, seu de puerorum institutione, Cap. 10. cfr. SALLUST. Bell. Jug. C. 6.

Deinde vero, comperto, quantum ad corpus firmandum & roborandum, exercitatio & motus valeret, finis illius a belli utilitate ad valetudinis curam abiit. Et sic orta est ars *Gymnastica Medicinalis*, quæ, usque a remotissima antiquitate, & quidem a tempore Herodici, qui Hippocrati fere æqualis fuit i), præstantissimam medicinæ partem constituit, quæ non solum in iis, quæ corpori & valetudini damno forent, avertendis, sed etiam in jam affectis corporibus curandis & reficiendis versata, magnam sibi, ex medendi virtute, laudem & admirationem peperit k). Quibus duobus generibus tertium *Athleticæ* addi potest, quæ ludos illos solennes & celeberrimos, in Numina institutos, dies festivitatis & lætitiæ plenissimos, spectavit. Quorum ludorum quattuor genera apud Græcos comperio, ex loco aut institutore Olympici, Pythii, Isthmii, Nemeæi dicti, quibus nihil est apud scriptores celebratius l). Quare etiam maxima & magnificentissima publice privatimque, in omnibus nobilioribus urbibus, extructa fuerunt *Gymnasia*, quæ eadem apud Romanos *Palæstræ* dicta sunt, in quibus & adolescentes & viri, variis in studiis, quæcunque

i) HIERONYM. MERCURIALIS de Arte Gymnastica. L. I. c. 5. Venetiis 1573. Cfr. PLATO. l. c.

k) HIERONYM. MERCURIALIS L. I. C. III. Chirurgisk och Medicinsk Gymnastik af TISSOT. Öfv. Stockh. 1797. 8.o. Inledning.

l) POLYDOR. VERGILIUS de rerum inventoribus. L. II. C. III.

cunque ipsi cuperent, in luctando, saliando, currendo, in disco, jaculatione, Gymnastis praeuntibus, roboris, velocitatis & valetudinis gratia, se exercuerunt m). Ad quæ loca convenerunt tum Athletæ, qui ibi se exercebant, ut in publicis ludis seu in sacris certaminibus possent & populum delectare, & victoria præmiisque propositis potiri, tum adolescentes, qui vel militaris disciplinæ & fortitudinis, vel sanitatis tuendæ & boni habitus comparandi gratia, exercitationum generibus incumbabant, tum denique Philosophi, Rhetores & alii literarum studiosi, qui ibi legebant, colloquebantur, inter seque disputabant n). Quæ corporis exercitia quanti fecerit antiquitas, vel maxime ex hoc testimonio Platonis, viri omni ingenii & eruditionis laude præstantissimi, constare putaverim, qui, in suo de rep. Dialogo, disertis verbis affirmare ausus est, eam remp. haud optimis auspiciis institutam aut administratam esse, in qua ars Gymnastica desideraretur o). Sic etiam illi judicantes, qui Græciæ formam rerum publicarum dederunt, corpora juvenum laboriosis exercitationibus firmari voluerunt, quod Spartiæ, teste Cicerone p), etiam in feminas transtulerunt, quæ nostris in urbibus mollissimo cultu parietum umbris occuluntur, nec levis-

m) H. MERCURIALIS l. c. L. I. C. 7.

n) H. MERCURIALIS l. c. Cfr. CICERO de Oratore, L. II C. 5.

o) PLATO l. c.

p) Quæst. Tusc. L. II. p. 1124. b. Edit. Schrev. 4to.

levissimam quidem venti & tempestatis injuriam sine incommodo ferre possunt. Neque vero hæc ars solummodo apud Græcos & Romanos in honore fuit, sed etiam inter majores nostros, a quibus permulta prudenter & cogitata & facta sunt, haud mediocriter vixit q). Non enim se luxui aut inertiae corrumpendam dare, sed equitare, jaculari, lucta cum æqualibus certare, mos juventutis & ludus fuit. Singulas autem exercendi rationes ut investigarem & percererem, quamquam animus, antiqui moris amantissimus, inclinaret, vetat tamen operis finis & ratio. Nonnulla tamen tum ex Græcorum & Romanorum, tum etiam ex majorum more, passim, uti quæque memoria digna videantur, afferre placebit.

III. Gymnastica igitur, de qua hic quaerimus, in iis omnibus exercitationibus, quæ ad corporis membra apte conformanda & firmanda, ad naturales motus ususque levandos pertineant, versatur. Cum vero aliæ exercitationes, in communi quodam usu & facultate positæ cernantur, quarum ad inventionem homines solo naturæ ductu, nullis artis præceptis cognitis, aut doctoribus adhibitis, perveniant; aliæ contra arte & ratione conclusæ, callidis & peritis hominibus inventionem, aut certe perfectionem, debeant, factum est, ut, quæ non nisi in illis versatur, *Gymnastica Naturalis*, quæ

q) LOCCEII Antiquitat. Sueo Gothicarum L. III. C. III. p. 139 seqq. Edit. II:da.

quæ autem in his, *Artificioſa* appellaretur. Scilicet Gymnaſticam & Muſicam ejusmodi eſſe, quæ una cum hominibus quaſi naſcantur, quæque inter omnes feros & barbaros populos locum & ſedem habeant, is facile videbit, qui hiftoriam hominis, per varias ſuas ætates & conditiones, perſecutus fuerit. De Gymnaſtica quidem, quoniam de ea quærimus, ſatis teſtatur experientia. Infantes enim & in primis pueri, modo bonæ fuerint corporis & animi valetudinis, ambulando, currendo, ſalendo, equitando, mirum in modum delectantur. In quibus omnibus non quaeritur utilitas quædam neceſſaria, ſed animi libera delectatio. Videmus, ut non conquieſcere infantes poſſint; cum vero paululum proceſſerint, luſionibus vel laborioſis delectantur, ut ne verberibus quidem deterreri poſſint: eaque cupiditas aliquid ſemper agendi laudanda magis eſt, quam vituperanda: adoleſcit una cum ætatibus, & majora negotia conſectatur. Et hæc fuit prima artis origo. Progreſſu vero temporis, hæ ipſæ corporis exercitationes, quæ vulgari quodam more & ratione inſtituuntur, partim ad artem & præcepta revocatae ſunt, partim novæ & plures his adjunctæ, quibus melius id, quod volebant, ut corpus firmum & agile redderetur, conſequi liceret. Neque enim ambiguum videtur, quæ homines in exercendo ſua ſponte faciant, hæc poſſe multis augeri rationibus, variis modis perfici, in artem redigi, & ſic magis ad eam, quam quærimus corporis firmitatem & agilitatem parandam, apta reddi

di & idonea. Quo facto, Gymnastica Artificiosa nata & alta est r). Quare ille, cui educandi cura mandata erit, his exercitiis semper interesse debet, non solum ut pericula (quid enim a periculis immune?) graviora & vitæ noxia propulset, sed etiam ut artis præceptis, ad cognoscendum necessariis, suo exemplo melius citiusque discipulos imbuat & erudiat. Neque eorum auctoritate moveor, qui dicunt, liberos in corpore exercendo solam naturam, utpote optimam magistram & ducem sequi debere, nihilque omnino artificio & præceptis dandum. Hoc enim ut multimodis periculosum, ita certe parum ad id, quod volumus, accommodatum mihi videtur.

IV. Hisce itaque expeditis, nonnulla eorum, quæ, communi omnium consensu, huic arti relicta sunt, quæque, nostris temporibus accommodata, facile & sine magno multoque apparatu institui possunt, Lectorum iudicio subicere lubet. Ut autem ceteris corporis exercendi generibus, simplicitate & usu, hominibus naturaliter insito, antecedit, ita loco mihi prima erit

AMBULATIO. De qua hoc diligenter cavendum est, ne pueri in gressu aliquas depravitates suscipiant, quæ postea aut numquam, aut certe difficillimo

r) NIEMEYERS Grundsatninger for Opdragelse og Underviisning. Öfv. af GULDBERG, Kjøpenh. 1800. I D. p. 47.

ficillimo negotio, corrigi possunt, & ne incessum sibi contra naturam fingant, quod qui faciunt, continuo indicant, non adesse constantiam, eorumque, quibuscum sunt, risum & nauseam movent. Cui tamen rei, de qua multa apud Gutschmuths s), diutius immorari, nec locus, nec animus est. Alium enim, longe alium ex ambulatione fructum quarimus. Tenet enim modicum corporis motum & exercitationem, quæ omnibus fere omnium hominum ætatibus omnibusque anni temporibus convenit. Si ullum, inquit H. Mercurialis, est *exercitationis genus, quod illis, qui sanitati operam navant, maxime quærendum sit, quodque ceteris quibuscunque frequentius, a cunctis fere hominibus, omnique tempore exerceatur, unam procul dubio deambulationem esse, nemo negabit t*). Clarissimi omnis memoriæ Medici una quasi mente & voce consentiunt, modici motus & exercitationis hanc vim & rationem esse, ut celeritatem sanguinis augeant, eumque per venas, in omnes partes corporis, diffundant, concoctionem cibi potiorisque & detractionem alimenti, tum quæ in sensus cadit, tum quæ oculis cerni nequit, levent & adjuvent, omnia denique corpori & valetudini inutilia aut noxia, ventilabri instar, quod paleas & spicas inanes flatu propellit, purum autem fructum separat & accumulat, solvant, moveant & per
c
meatus

s) L. c. p. 470.

t) L. c. L. V. C. XI.

meatus sudoris e corpore eliciant u). In quibus valetudo bona tota sita est. Quid igitur absurdius, aut, ut verius dicam, quid magis impium a parentibus fieri potest, quam infantes cubiculis & intimis domuum recessibus occultos & inclusos tenere, omnesque in campos ambulandi excursions, quasi rem ipsis funestissimam, jussis & flagellis cohibere. Si enim validos eos & salvos esse volumus, potius primo ortu, si per tempestatem licet, ex cubiculis & intimis domuum penetralibus educendi sunt in lucem, in solem, in purum & tenuem aërem, cujus fructus ad vitam sustentandam & vires reficiendas uberrimus percipiatur. Quemadmodum enim herbæ in agro latiores, quam sub tecto vigent, ita infantes aperto cælo apertoque vento commissi, vegetiores & validiores, quam intra parietes, in lectulo hærentes, adolefcunt v). Quo autem ambulatio ad corpus movendum ac recreandum melius & firmitus possit, non semper in planitie camporum inambulemus, sed

u) GUTSMUTHS l. c. p. 201. seqq. De transpiratione insensibili, ejusque usu & ratione copiose explicat N. ROSEN in Compendio Anatom. pp. 226 & 227. Stockh. 1738.

v) Quantum hoc etiam ad oculorum aciem valeat, præclare ostendit HUEELAND in libello suo, qui inscribitur: Råd til Förfäldrar, rörande de vigtigaste punkter af Barns fysiska upfostran. Öfv. Stockh. 1799. p. 26.

sed sæpius, Demosthenis exemplum sequentes, adscensu & descensu ingrediamur arduo, interdum longiora conficientes itinera. Quibus itineribus si intersit prudens & peritus magister, puerorum animos, suavibus colloquiis instituendis, omnibusque rebus, quæcumque occurrerint, novis & inauditis explicandis, erudire & instruere poterit.

GRALLIS INCEDERE, non solum ad firmum & habilem in librando, ad motusque levem corporis statum; sed etiam variis locis & temporibus ad multa vulgaris vitæ commoda, pertinere existimamus. Grallæ autem constant duabus perticis, furculas habentibus, quibus nituntur, qui iis incedunt. De quibus C. P. Funke ita: *In einigen heissen Ländern, läuft Jung und Alt, (wie ein berühmter Schriftsteller (x) sagt) auf Stelzen über den brennende Sand sicher und ohne Empfindung her, und setzt über Graben und Bäche. Der Stelzengeher kann auf Reisen sich manchen Umweg ersparen, indem er mit seinen künstlich erhöhteten Beinen flache Wasser und Moräste nicht scheuen darf. Auch kommt man auf Stelzen geschwinder fort, da man mit denselben grössere Schritte machen kann, und die Beine, durch die mitwirkende kraft der Arme, unterstützt werden y).*

C. 2.

SOLEIS

x) FRANK.

y) Allgemeines Lehrbuch für Bürgerschulen, 2 Band, P. 79 & 80. Berlin 1796.

SOLEIS LIGNEIS FERRO INDUCTIS INCEDERE, præ omnibus exercendi generibus singulari & fere innumera utilitatum præstantia se commendat. Hoc enim non minus ad totius corporis figuram, agilitatem, firmitatem, frigoris denique & vehementioris venti patientiam, quam ad liberam & honestissimam animi oblectationem excellentem vim habere, nemo, qui aut ipsam artem noverit, aut pueros viderit, cum se in glacie exercerent, negabit. Et cum aliquis ludus sit pueris concedendus, quis hoc aptior esse potest, qui, ab honestatis actionibus non alienus, magnam præbeat utilitatis copiam. Præclarum enim Horatii illud:

Nimirum sapere est abjectis utile nugis

Et tempestivum pueris concedere ludum z).

Quod exercendi genus (utpote nostris hominibus, qui sub septemtrione, in magna aquarum multitudine, degunt, cum primis accommodatum) apud majores, quibus ex eo nomen *Skridfinnar* tributum, maximo in usu & honore fuit, ut in bello hostem celeritate pedum persequerentur, & in pace feris per nives insidiarentur a).

z) Epist. L. II. E. 2. v. 141 & 142.

a) OLAUS MAGNUS L. I. C. 5. ADAMUS BREMENSIS Hist. Eccles. C. 231.

duos annos, salvis privilegiis, ab Academia abesse, & ex iis, qui eam frequentabant, plurimi paupertate laborarent, atque adeo aliis ad litterarum elegantiam instituendis alimentum sibi parare cogerentur, eandem paragraphum Rex clementissimus ita explicavit, ut, si quis rerum, quæ ad usum vitæ pertinerent, inopia premeretur, ille, testimonio Patroni de honesta vivendi ratione prolato, Consistorii Academici Protectoriale acciperet, ex quo, adhuc biennium ab Academia abesse liceret 11).

Lætæ jam & tranquillæ Musæ per viginti & quod excurrerat, annos ad litora ultimæ Thules habitaverant & multos suarum deliciarum cupidos ad se allexerant, cum subito belli rumore, tamquam ictu fulminis leviter attrectatæ, magnum sibi metum & horrorem injectum sentirent. Fama enim exiit, Eis & omnibus Sveciæ incolis bellum parari a Danis, quibus, maximis apparatus factis, jam in animo erat, hostilem in modum Sveciam visere. Itaque ut proxime quisque Sinui Codano habitavit, ita maxime timuit, ne cum bonis vitam quoque perderet. Imprimis vero Professores & Cancellarius Academiæ Carolinæ solliciti fuerunt, quomodo res ejus mobiles, easdemque pretiosissimas, reponerent atque conservarent. Qua autem sollicitudine Rex serenissimus eos ita liberavit, ut omnia Academiæ Acta & litteras, pecunias & res naturales Calmariam, pretiosiores vero libros, arcis inclu-

11) Litt. Reg. d. 17 Maji.

clusos, Wexioniam mitti juberet 12). Jusso quoque obtemperatum est, sed paullo ante, quam res inclusæ mitterentur, latus nuncius venit, Danos cum Svecis pacem constituisse 13).

1744 Magna hoc tempore fuit copia eorum, qui, cum litteras discendi causa ad Academiam venissent, neque tamen posse, neque velle in iisdem proficere putarentur. Per litteras ergo ea, quæ fas erat, modestia Cancellarii Academicarum nostrarum a Rege enixe petierunt, ut, quæ de ratione in Scholis, Gymnasiis & Academiis, litteras discendi aut tradendi causa præcepta fuissent, eadem, additis quibusdam regulis, omnibus Episcopis Scholarumque & Gymnasiorum Inspectoribus ad exsequendum, iterum proponerentur. Voluerunt autem Cancellarii, primum ut, quibus rei Scholasticæ & Academicæ cura tradita fuisset, præcepta sextæ paragraphi ejus Edicti, quod in normam Scholarum, anno 1724, promulgatum fuerat, diligenter tenerent; deinde ut, cum litterarum studiosus ad Academiam venisset, & ex capite ix & parag. ix constitutionum Academicarum, a Decano examen institueretur, id in Academia per aliquas horas publice fieret, in quo, si examinandus ea, quæ in Scholis aut Gymnasiis traduntur, mente & memoria nondum comprehendisse videretur, statim ad eum locum, unde venerat, aut ad aliud

12) Litt. Reg. d. 27 Sept.

13) Prot. d. 24 Febr. § 32, a. 1744.

aliud vitæ genus dimitteretur; tum ut examina Theologica, Stili, & Rigorosa, præfente Rectore Magnifico, Facultate philosophica & tota Corona studiosorum, instituerentur. Octavo autem die, in tabula nigra, ante indicaretur, quam quis examen subiret Rigorosum, quod ab hora viii ad xii ante, & a ii ad iv post meridiem fieret, omnibus & quæstionibus & responsis fideliter litteris mandatis. Die vero postero, quam examen habitum fuit, Philosophica Facultas conveniret, de examinatis iudicaturi. Ex iis autem, quæ supra commemoravimus, quid & quantum in posterum pro lege fuerit, ex protocollis, litterisque Regiis & Cancellarii, quas vidimus, non satis patet 14).

Pastore ordinario jam caruerunt ecclesiæ Ståfje & Lackalånge, quarum cura pastoralis Professorum cuidam in Facultate Philosophica injuncta fuerat, sed hoc tempore nonnulli exstiterunt, qui hoc munus a Professoribus separatum vellent. Commendatione autem Illustrissimi Cancellarii, iussit Rex clementissimus eis, cum vacarent, semper præfici quendam Philosophiæ Professore. Qui autem præfectus erat, ille de Præbenda sua, si qua utebatur, decederet, cujus annuus reditus cuidam ex Philosophiæ Adjunctis pro mercede foret. Qui vero reditus, si minoris pretii quam centum thalerorum monetæ argenteæ æstimaretur; ex x thale-

14) Litt. Cancellariorum CARL GYLLENBORG, O. CEDERSTRÖM & JOH. GYLLENBORG, Holmiæ d. 4 April,

thaleris imperialibus, qui olim salarium Præpositi Convictorii, jam singulo anno reservabantur, tantum sumeretur, quantum ad eam summam pecuniæ conficiendam sufficeret 15).

Fuit hoc tempore in Consistorio Academico aliqua dissensio inter Procancellarium & Rectorem Magnificum de voto decisivo, quod Hic ex capite vi & § iii Constit. Acad. suum esse voluit; quam litem Summus Imperans ita composuit, ut Procancellarius, qui semper in Consistorio, cum de vacuis Professorum muneribus ageretur, adesset, ex privilegiis Acad. Carol. §§ i & ix votum decisivum, quoniam vicibus Cancellarii fungebatur, faceret 16).

Quod si Consistorii Academici de re quadam sententia desideraretur, Rex aut Magistratus, qui illam desiderabant, non Protocolli solum, quo tenebantur vota & consultatio Professorum, sed ipsius quoque sententiæ, plurimorum Professorum votis nixæ, participes fierent, ut illi, qui Consistorii facto de re iudicio non contentus esset, ipsum iudicium, non protocollum legendum traderetur 17).

Multis jam annis Academia Carolina non acceperat id genus tributum, quod ex prædiis, in Præfectura Malmöhus & Christianstad sitis, quæ Decumas Episcopales & Scholasticas pendunt, Academia nomine

Ar.

15) Reg. Litt. d. 4 Decembr.

16) Reg. Litt. d. 12 Junii.

17) Litt. Reg. d. 24 Octobr.

Arrhæ stramenti & decumarum (Halmstådja och Tiondestådja) solveretur, cum tamen aliquando, ex edicto Regio d. 26 Nov. a. 1692, septimo quoque anno ad ædificia Academiæ aut exstruenda, aut reficienda, collatum fuisset. Per litteras autem Rex decidit atque constituit, quæ solverent & quæ immunia essent, jussitque, si id tributum in ærario Provinciali depositum fuisset, Carolinæ rependi 18).

Refectum quoque fuit & cœnaculum, quod nunc temporis gladiatorium dicitur, ut exercitia digladiandi ibi haberentur, & conclavia, quibus Bibliotheca Academica asservabatur 19). Aucta vero fuit Bibliotheca multitudine librorum, imprimis qui juris scientiam spectarent, quorum nomina, si quis cognoscere cupiat, citata loca videat 20). Jubente jam Cancellario, in Consistorio decretum fuit, ut villa Lundensis muro, lapidibus exstructo, circumdaretur, & qui clivuli & cavernulæ in ea essent, complanarentur, lapidesque, qui ibi effodiebantur, ad muros circa eam conficiendos, adhiberentur 21). Et hoc anno muri, ad orientem & occidentem vergentes, instructi fuerunt 22).

d

Duo

18) Reg. Litt. d. 18 Julii.

19) Prot. d. 26 Jan. § 4. d. 2 Febr. §§ 32 & 33.
d. 12 Martii § 4.

20) Cane. Litt. d. 1 Jun. & 24 Aug. Prot. d. 29 Febr. § 13, d. 12 Martii § 5.

21) Prot. d. 8 Junii § 5, p. 440, & d. 12 Jun. § 1, p. 456.

22) Prot. d. 9 Oct. § 25, p. 791.

Duo hoc anno festa præ ceteris Carolinæ solemnia fuerunt; alterum die III Maji, qui natalis erat Principis Hereditarii, ADOLPHI FRIDERICI, quem Juris Adj. LAUR. COLLING, & litterarum Studiosus PETR. SCHÆY JOHANSSON panegyricis orationibus celebrarent 23); alterum, sed magis festum lætumque die XVI Julii. Recensuerat enim ipse Princeps augustissimus ADOLPHUS FRIDERICUS nonnullas quæ in Scania erant, legiones & Malmogiam die XII Julii venerat. Unde cum die XVI profectus esset, Lundam, hora circiter II p. m. venit, ubi Senatus Academicus & Urbicus, Oppidani, Agricola, Pedites Equitesque lætis clamoribus & sonitu Bombardarum Eum excipientes, ad hospitium, ædes cel. Professoris HARMENS, comitati sunt. In quibus, quoniam petentibus ad se aditum dedit, cum paululum esset commoratus, hora quinta, nobilissimorum amplissimorumque hominum corona stipatus, ad Auditorium, omni ratione vestitum atque exornatum, Se contendit. Cum jam quisque suum occupasset locum, Rector Magnus in Cathedram adscendit, & panegyrica oratione meritissimas devotissimasque egit gratias, quod Carolinam adire, visere & salutare non dedignatus erat. Cum autem peroratum esset, Princeps augustissimus Consistorium, Bibliothecam, Museum rerum naturalium conspexit & instrumentorum machinarumque, in quo cel. Professor HARMENS Antliæ Pneumaticæ experimenta instituit. Viso tandem Templo, & pre;

precibus ibi verspertinis recitatis, [apud Episcopum & Procancellarium HENRICUM BENZELIUM cœnatum ivit. Postero die, hora ix 2. m. Holmiam repetiit 24).

Promotio autem Doctoralis in Medica Facultate, mense Julii, dieque xxx peracta est, cum Medic. Licent. MARTINUS REEF, Norcopensis, Medicinæ Doctor crearetur 25).

Cancellario interroganti, utrum Ille, an Consi-¹⁷⁴⁵storium Academicum tres ad vacuum Bibliothecarii munus idoneos viros commendaret atque proponeret, Rex respondit, semper, ut Upsaliæ fieri solitum fuit, ad Bibliothecarii munus aptos illum commendaturum, & etiam vice Bibliothecarium atque Amanuensem constitutum esse 26).

Illam pecuniam, quæ titulo pecuniæ cereorum (Vaxljusmedel) soluta fuerat, Academia a multis Ecclesiis, in Præfecturis, Malmöhus, Christianstad, Carlscrona, Halmstad & Götheborg sitis, jam diu non obtinuerat, sed Cancellario rem apud Regem commendante, eam pecuniam Academia, idque ante diem xv Julii, singulo anno, solvi iustum fuit 27).

d 2

Ma-

24) Prot. d. 18 Julii § 11, p. 536.

25) Progr. G. HARMENS, d. xxix Julii,

26) Reg. Litt. d. 24 Apr.

27) Reg. Litt. d. 8 Nov.

Magnam & egregiam nummorum copiam vidua FLORENTINA STOBÆA morte mariti, Professoris & Archiatri KILIAN STOBÆI, acceperat, & eam ad emendum Academiæ obtulerat. Atque emptio ea conditione facta est, ut pro ea ducenti thaleri monetæ argenteæ singulo, quoad viveret, anno illi solveretur. Fuit hæc emendi ratio Academiæ lucrosa, utpote cum constet, istud museum nummorum æstimatum fuisse ducentis thaleris imperialibus, & anno ad finem vergente, mortuam esse viduam, ut pro hoc Numophylacio ducenti thaleri monetæ argenteæ semel tantum soluti sint 28).

Consistorio Academico tres viros ad vacuum munus proposituro, id voluit Cancellarius tenendum esse, ut quo quis plura tulisset suffragia, eo priorem locum haberet. Si suffragia essent paria, ille, qui dignitate primus erat, primus proponeretur. Sin essent eadem dignitate, ille tamen primus nominaretur, qui muneri suo diutius præfuerat. Quod si pro Magistris Docentibus æque multi suffragati fuerant, ille, qui simili munere petito, antea commendatus fuerat, primus proponeretur. Quod Cancellarii institutum, Regiis litteris, die 6 Octob. anno proxime sequenti datis, sanctum fuit 29).

In Consistorio jam decretum fuit, ut, qui Professoris muneri diutius præfuerat, ille, quod sibi
ma-

28) Litt. Reg. d. 7 Maji. Litt. Canc. d. 4 Oct. & Prot. d. 13 Martii § 11, p. 55.

29) Litt. Canc. d. 20 Dec.

maxime placeret, auditorium ad prælectiones suas habendas, eligeret 30). Quæ autem sunt Professorum in Templo Cathedrali subsellia, illa, ut Upsaliæ factum est, panno rubri coloris amiccirentur 31). Ex protocollo vero, quod anno 1746, die 7 mensis Maji, § 16. p. 325, conscripto, constat ea non Academiae sed Rectoris Magnifici sumtu amicta fuisse.

Multa hoc tempore de horto Botanico, de¹⁷⁴⁶ domo aut plantis fovendis aut viridario conservando idonea, de Theatro Anatomico & Equitandi Schola exædificanda diserebantur; hoc autem anno ædificari non coeptum est, sed earum ædium pictura linearis, sive designatio a primo Intendente von HORLEMAN delineata & Regi probata est. Præterea Olitor ADAM FAST, qui horti curam gereret, a Cancellario his conditionibus constitutus est, ut ei, præter gratuitum domicilium & duos, ad labores in horto Botanico perficiendos, famulos, qui Academiae impensa alerentur, tricenti thaleri monetæ argenteæ, annuæ mercedis loco darentur 32).

Bibliotheca vero Academica incrementum jam inde cepit, quod ille, qui Cancellarii a litteris erat, JOHANNES ANDR. KLINTIN copia Regiorum Edictorum & Rescriptorum, quæ inde ab initio anni 1719 ad finem 1743 evulgata erant, Aca-
de-

30) Prot. d. 12 Febr. § 16, p. 22.

31) Prot. d. 17 Sept. § 4, p. 191.

32) Prot. d. 2 Oct. § 2, p. 202.

demiam donabat, pollicitus se ea, quæ ab anno 1660 ad 1719 edita fuerant, in usum Academiæ collecturum esse 33).

In duabus Facultatibus hoc anno creandi pagnegyris facta est; in Philosophica die xviii Junii, cum LXV viri juvenes artium liberalium Magistri crearentur; in Medica die ii, mensis Nov. quo Medis. Licentiat. KILIAN STOBÆUS J. F. summis in ea Facultate honoribus decorabatur 34).

Quæ de horto Botanico excolendo anno proxime præterlapso Cancellarius & Consistorium Academicum instituerant, ea, additis nonnullis, quæ eam culturam spectarent, Regiis litteris, jam rata facta fuerunt. Permisit enim Rex serenissimus, ut xii operarii in usum Academiæ assumerentur, qui singulo anno, idque æstatis tempore, nulla conductæ mercede, quoniam in tutela Academiæ essent, viginti & quattuor dies in horto laborarent. Qui operarii auxilio, si opus erat, essent sex illis Academiæ excubitoribus, inter quos, si morte aut dimissione vacivitas esset, ex duodecim illis unus, qui in locum mortui aut demissi semper succederet, eligeretur 35).

33) Prot. d. 2 Oct. § 3, p. 203.

34) Programmata G. HARMENS d. xvii Julii & i Nov.

35) Reg. Litt. d, 12 April.

